

OAHPÁSNUVVANHÁRJEHUSAT SEKSUALITEHTAOAHPAHUSSII

HÁRJEHUSAT RÁHKADIT OADJEBAS LANJA JA OADJEBAS RÁMMAID OAHPAHUSSII

1 \ OKTASAŠ ŠIEHTADUSAT

HÁRJEHUSMÁLLE

Indiviida, Joavku, Ollesčoahkkin (IJO)

ULBMILJOAVKU

Sáhtttá leat ávkkálaš buot cehkkiide, muhto dát lea earenoamážit 8.–10. cehkiid vástte.

ULBMIL

- Oahppit galget soahpat oktasaš šiehtadusaid oahpahussii mii lámčá dili vai buohkain lea oadjebas latnja.
- Oahppit galget hárhjehallat persovnnalaš oaivila addit ja guldalit guhtet guimmiideaset oainnuid.

FÁGALAŠ RELEVÁNSA

- Servodatfága: «smiehtadit mot identitehta, iešgovva ja iežas rájit ovdánit ja hástaluvojit iešguđet searvevuodain, ja ovdanbuktit evttohusaid movt sáhtttá gieđahallat váikkuhemiid ja sávakehtes dáhpáhusaid»
- Álbmotdearvašvuotta ja eallinhálddašeapmi
- Demokratiija ja borgárvuotta
- Oahppoplána bajitdási oassi

ÁIGEGEAVAHEAPMI

20–30 minuhta

ČILGEHUS

1. Oahppit ja oahpaheaddji čohkkájit stuoluin gierddus. Oahpaheaddji muitala seksuáloahpahus muhtomin lea gažaldagaid ja fáttáid birra man birra it soaitte hupman nu ollu ovdal olbmáiguin, oahpaheddjiin dahje earáiguin. Danin lea áibbas dábbálaš leat veaháš eahpesihkar alces ja jurddašit maid earát soitet oaivildit dan birra maid ieš dadjá dahje dahká. Dakkár oahpahusas sáhtttá jierpmálaš muhtun oktasaš šiehtadusaid dahkat das movt diimmut galget leat – ja dan galgá ceahkki dál bargat.
2. Oahpaheaddji dasto juohká ohppiid guovtti dahje golmma olbmo joavkkuide. Buot joavkkut galget digaštallat gažaldaga: «Makkár šiehtadusaid sáhtttá dahkat vai sihkkarastit mis šaddet muhtun buorit oahpahusdiimmut ovttas?» Joavkkut galget buktit unnimus guokte evttohusa šiehtadussii, maid buohkat čállet iežaset báberávkii. Sii ožžot sullii 10 minuhta dán bargui.
3. Buot oahppit čoahkkanit fas girdui, ja juohke joavku ovdanbukttá iežas šiehtadusaid ja čilge manin dat leat dehálaččat. Šiehtadusárkkat biddjojtit láhtttái gierddu gasku vai buohkat daid oidnet. Go buot šiehtadusat leat ovdanbukton, de oahpaheaddji bivdá ohppiid jurddašallat makkár šiehtadusat leat buot dehálepmosat sidjiide. Sii eai galgga ovttas hupmat dan birra, muhto jurddašallat iehčanassii dan birra.
4. Dál sáhtttá oahpaheaddji ráhkadit oktasaš šiehtadusa ceahkkái dáid šiehtadusaid vuodul. Dás biddjojtit ovttalágan šiehtadusat oktii. Oahpaheaddji váldá fárrui šiehtadusaid, maid oahppit fertejit dohkkehit.
5. Šiehtadusaid sáhtttá dál áinnas henget ceahkkelatnjii. Šiehtadusaide sáhtttá čujuhit dárbbu mielde seksuáloahpahusa čađadettiin dahje eará oahpahusa dáfus.

CAVGILEAMIT OAHPAHEADJÁI

- Jus lea várrejuvwon oanehis áigi seksualitehta-oahpahussii, de sáhtttá goitge fokuseret oadjebas oahppolanja go ohppiide ovdanbuktá muhtun šiehtadusaid maid oahpaheadji lea válljen ovdagihtii.
- Oahppit sáhttet oanehaččat hupmat dáid birra suinna gii lea su bálddas ovdalgo oahpaheadji dahká oktasaš čoahkkáigeasu, gos oahppit máhcahit dieđu leat go sin mielas buorit šiehtadusat, ja jus váilloš mihkke. Dát sáhtttá čađahuvvot sullii 10 minuhtas. Šiehtadusat sáhttet ovdamearkka dihte leat:
  1. Mii geiget gieđa jus áigut dadjat juoidá.
  2. Mii galgat leat aktiivvalaččat oahpahusas, muhto sáhttit bures nai “orrut dušše jaska”.
  3. Mii eat huma iežamet persovnnalaš vásáhusaid birra.
  4. Mii eat huma fasttiid nuppiid ja earáid birra ceahki olggobealde.
  5. Mii eat boagus nuppiid gažaldagaid ja kommentáraid.
- Muhtun cehkiin sáhtttá dárbu oahpaheadjái ovdagihtii smiehtadit leat go njuolggadusat maid ii galgga digaštallat. Ohppiin soitet galgat unnán ja áibbas čielga njuolggadusat.
- Geahččal, jus fal lea vejolaš, čállit positiivvalaš njuolggadusaid. Dat sáhtttá ráhkadit positiiva vuordámuša ohppiid láhttemii ja čielggasmahttit maid lea ortnegis dahkat.
- Lea dehálaš árvvoštallat makkár váikkuhusaid buktá jus rihkku njuolggadusaid.
- Muite njuolggadusat gusket maiddái oahpaheadjái. Jus ovdamearkka dihte atná njuolggadusa ahte ii galgga hupmat persovnnalaš vásáhusaid birra, de berre oahpaheadji maid doahttalit dan.

2 \ SÁNIT MAT SORDET

HÁRJEHUSMÁLLE

Indiviida, Joavku, Ollesčoahkkin (IJO) ja videobihtážat

ULBMILJOAVKU

Sáhtta leat ávkkálaš buot ceahkiide, muhto dát lea earenoamážit 8.–10. ceahkiid väste.

ULBMIL

- Oahppit galget gaskaneaset sáhttit hupmat dan birra movt sánit sáhttet soardašuhhtit.
- Oahppit galget buktit evttohusaid maid sii sáhttet ceahkis bargat vai ii oktage gohčoduvo juoga manin ii liiko ja movt geavatlaččat hehttet givssideami.

FÁGALAŠ RELEVÁNSA

- Álbmotdearvvašvuohta ja eallinhálddašeapmi
- Demokratijja ja borgárvuohta
- Oahppoplána bajitdási oassi

ÁIGEGEAVAHEAPMI JA BARGODÁVVIRAT

30–40 minuhta

Post-it-lihput

LIŊKA VIDEOBIHTÁŽII

Norgga Álbmotveahki: «Cielossánit skuvlašiljus» (iešguđet bihtážat sullii 1 minuhta): folkehjelp.no/skjellsord

ČILGEHUS

1. Huma ohppiiguin dál galgá leat sáhka sániin mat sordet ja sániin mat vurjet. Mis leat buohkain iešguđet rájiid dasa makkár sániiguin lea ortnegis min gohčodit, dahje makkár sániid mii eat hálit gullat geavahuvvome. Seamma guoská nai ollesolbmuid skuvllas. Digaštallabehtet áinnas ovttas mii cielossátni lea.
2. Sánit nugo «homo», «fuorrá» ja «vuoittahalli» leat sátnedamearkkat maid ollesolbmot eai dohkket gullat skuvllas cielossátnin, daningo dat leat sánit mat sáhttet soardit ja vealahit, ja leat sánit mat historjjálaččat leat adnon cielossátnin.
3. Geahččabehtet dasto ovttá dahje eanet bihtáid maid Norgga Álbmotveahki lea ráhkadan **cielossániid birra**. Oahppit sáhttet dál smiehtadit joavkkuin dahje ceahkis dáid gažaldagaid vuodul:
  - Manin muhtumat atnet cielossániid?
  - Movt dovdo gohčoduvvot cielossániin?
  - Movt cielossánit váikkuhit skuvla- dehe ceahkebirrasii?
4. Sáhttet go sánit dahje buddestatnamat leat vealaheaddjin ja dakkárat mat vurjet, vaikko leat adnon “somá” dahje suohtasa dihte?
4. Hárjehusa loahpaheapmin sáhtta ceahkki šiehtadusevttohusa buktit movt sii sáhttet garvit muhtun ceahkis gohčoduvo sániin mii soardá, vuorjá dahje vealaha. Sii sáhttet atnit vuodđun dáid gažaldagaid:
  - Mii šiehtadusa sisdoallu galgá leat?
  - Leago eará maid ceahkki dahje ovttaskas oahppi sáhtta dahkat hehttet ahte earáid gohčodit juoga manin mii sáhtta ipmirduvvot negatiivvalaččat dahje vuorjamiin?
  - Movt šiehtadusa berre doallat?
5. Šiehtadusevttohusaid sáhtta čohkket, ja atnit go ceahkki manjel ságastallá giellageavaheami, digitála gulahallama ja givssideami birra.

CAVGILEAMIT OAHPAHEADDJÁI

- Go ceahkki hupmá seksualitehta birra, de oahpaheaddji sáhtta vásihit ahte oahppit atnet duolbmun ja vealaheaddji dajahusaid seksualitehta ja sohka-beali birra. Ovdamearkka dihte «homo», «fuorrá» dahje «háippas» sáhttet adnon cielossátnin. Lea dehálaš hástalit ohppiid dakkár giellageavaheamis ja miellaguottuin mat sáhttet sániid duogábealde.
- Vaikko muhtun oahppit sáhttet dadjat soames sániid dušše «suohttasa dihte», de eará oahppit sáhttet vásihit daid leat čuohcci dahje vealaheaddji sátnin. Go mii dadjat lea lohpi leat eará oaivilis, de ii mearkkaš lea ortnegis dadjat dakkáriid go ovdamearkka dihte «homofiillat leat lusttuheamet».
- Geavat iežat máhtu ceahkkedynamihka ja ohppiid birra ja jurddaš fertet go maidege earenoamážit heivehit du ceahkis.